

اهمیت خانواده

ووظایف ایشان در احادیث

اهلبیت علیهم السلام

(برگرفته شده از کتاب شریف مکارم الاخلاق)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱- حقوق شوهر بر همسرش

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ مَنْ صَبَرَ عَلَى سُوءِ خُلُقِ امْرَأَتِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ مِنَ الْأَجْرِ مَا أُعْطِيَ أَيُّوبَ (داوودنخ) ﷺ عَلَى بَلَاءِهِ وَمَنْ صَبَرَ عَلَى سُوءِ خُلُقِ زَوْجِهَا أَعْطَاهَا اللَّهُ مِثْلَ ثَوَابِ آسِيَةَ بِنْتِ مُزَاحِمٍ بِحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج ۱۰۰، ص: ۲۴۷

پیغمبر ﷺ فرمود: مردی که بر بدخویی همسرش صبر کند، خداوند اجر مصائب ایوب ﷺ را بوی دهد، و زنی که بر بدخویی شوهرش شکیبایی کند؛ خداوند ثواب آسیه بدو دهد.

رَوَى الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْبَاقِرِ ﷺ قَالَ جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقَّ الزَّوْجِ عَلَى الْمَرْأَةِ فَقَالَ لَهَا أَنْ تُطِيعَهُ وَ لَا تُعْصِيَهُ وَ لَا تَصْطَدِّقَ مِنْ بَيْنَتَيْهَا بِشَيْءٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تُصُومَ تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تَمْنَعَهُ نَفْسَهَا وَ إِنْ كَانَتْ عَلَى ظَهْرِ قَتَبٍ وَ لَا تَخْرُجَ مِنْ بَيْنَتَيْهَا إِلَّا بِإِذْنِهِ فَإِنْ خَرَجَتْ بِغَيْرِ إِذْنِهِ لَعَنَتْهَا مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ وَ مَلَائِكَةُ الْأَرْضِ وَ مَلَائِكَةُ الْغَضَبِ وَ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ حَتَّى تَرْجِعَ إِلَى بَيْنَتَيْهَا فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَعْظَمَ النَّاسِ حَقًّا عَلَى الرَّجُلِ قَالَ وَالِدَاهُ فَقَالَتْ فَمَنْ أَعْظَمَ النَّاسِ حَقًّا عَلَى الْمَرْأَةِ قَالَ زَوْجُهَا وَ قَالَتْ فَمَا لِي عَلَيْهِ مِنَ الْحَقِّ مِثْلَ مَا لَهُ عَلَىَّ قَالَ لَا وَ لَا مِنْ كُلِّ مَاءَةٍ وَاحِدَةٍ فَقَالَتْ وَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا يَمْلِكُ رَقَبَتِي رَجُلٌ أَبَدًا فَقَالَ لَهَا أَنْ تُطِيعَهُ وَ لَا تُعْصِيَهُ وَ لَا تَصْطَدِّقَ مِنْ بَيْنَتَيْهَا بِشَيْءٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ الْكَافِي (ط - الإسلامية)، ج ۵، ص: ۵۰۷

از امام پنجم ﷺ: زنی بمحضر پیغمبر ﷺ آمد و عرضه داشت: حق شوهر بر زن چیست؟ فرمود: آنکه فرمان او برد و مخالفت و عصیان او نکند، و چیزی از خانه او بدون اجازه او صدقه ندهد و روزه مستحب جز با اجازه او نگیرد، و اگر بر پشت مرکب (آماده سفر) است و شوهر از او آمیزش خواست امتناع نکند. و جز با اجازه او از خانه بیرون نرود، که اگر بی اجازه او بیرون رود فرشتگان آسمان و زمین و رحمت و غضب بر او نفرین فرستند، تا گاهی که بخانه برگردد. زن پرسید: یا رسول الله چه کسی حقش بگردن مرد بیش از همه می باشد؟ فرمود: پدر و مادر، پرسید چه کسی حقش بر زن بیش از همگان است؟ فرمود: شوهر، پرسید: منم باندازه شوهر بگردن او حق دارم؟ فرمود: نه؛ و صد یک آن را نیز ندارد، پرسید: قسم بخداوندی که ترا برگزید، اختیارم بدست هیچ شوهری نخواهم داد.

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَيُّمَا امْرَأَةٍ آذَتْ زَوْجَهَا بِلِسَانِهَا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهَا صِرْفًا وَ لَا عَدْلًا وَ لَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُرْضِيَهُ وَ إِنْ صَامَتْ نَهَارَهَا وَ قَامَتْ لَيْلَهَا وَ أَعْتَقَتْ الرِّقَابَ وَ حَمَلَتْ عَلَى جِيَادِ الْخَيْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَكَانَتْ أَوَّلَ مَنْ يَرِدُ النَّارَ وَ كَذَلِكَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ لَهَا ظَالِمًا الْأَمَالِي (لِلصَّدُوقِ)، النَّص، ص: ۴۲۹

پیغمبر اکرم ﷺ فرمودند: هر زنی که شوهرش را بزبان اذیت کند، خداوند هیچ رفت و آمد (در باره خیرات) و حسنه‌ای را از او نمی پذیرد تا او را خشنود و راضی گرداند، و اگر چه روزها روزه بدارد و شبها نماز گزارد، و بردگان آزاد کند و آنها بر پشت اسبان در راه خدا (بجهاد) بفرستد و اول کسی خواهد بود که بآتش در آید، و همچنین است مرد اگر بر زن ستمگری کند.

وَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ أَيُّمَا امْرَأَةٍ لَمْ تَرْفُقْ بِزَوْجِهَا وَ حَمَلَتْهُ عَلَى مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ وَ مَا لَا يُطِيقُ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا حَسَنَةٌ وَ تَلَقَى اللَّهَ وَ هُوَ عَلَيْهَا غَضَبَانُ الْأَمَالِي (لِلصَّدُوقِ)، النَّص، ص: ۴۳۰

پیغمبر اکرم ﷺ فرمود: هر زنی که با شوهرش مدارا نکند و او را بر آنچه قدرت ندارد وادارد؛ خداوند از او هیچ حسنه‌ای نپذیرد، و خدا را خشمگین ملاقات کند.

وَ زَوْجَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ امْرَأَةً مِنْ رَجُلٍ فَرَّاتٍ مِنْهُ بَعْضَ مَا كَرِهَتْ فَشَكَتَ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لَعَلَّكَ تُرِيدِينَ أَنْ تَخْتَلِعِي فَتَكُونِي عِنْدَ اللَّهِ أَنْتِ مِنْ حَيْفَةِ حِمَارٍ مَكَامِهِ الْأَخْلَاقُ، ص: ۲۱۴

پیغمبر خدا ﷺ زنی را بنکاح مردی در آورد، زن از شوهر ناملایماتی دید و به پیغمبر ﷺ شکایت برد. پیغمبر فرمود گویا می خواهی طلاق بگیری که در نزد خداوند از مردار الاغ بدتر و پست تر باشی.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَيْسَ لِلْمَرْأَةِ مَعَ زَوْجِهَا أَمْرٌ فِي عَنَقِي وَ لَا صَدَقَةٌ وَ لَا تَدْبِيرٌ وَ لَا هِبَةٌ وَ لَا نَذْرٌ فِي مَالِهَا إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا إِلَّا فِي حَجٍّ أَوْ زَكَاةٍ أَوْ بَرٍّ إِلَى وَالِدَيْهَا أَوْ صِلَةٍ قَرَابَتِهَا مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج۳، ص: ۱۷۷

از امام صادق ﷺ زن نمیتواند کاری مثل بنده آزاد کردن، و بخشش، و نذر در مال خود انجام دهد مگر با اجازه شوهر، مگر در حج واجب و زکاة، و نیکی به والدین و صلہ رحم.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ حَقُّ الرَّجُلِ عَلَى الْمَرْأَةِ إِنْ أَرَاهُ السَّرَّاجَ وَ إِصْلَاحَ الطَّعَامِ وَ أَنْ تَسْتَقْبِلَهُ عِنْدَ بَابِ بَيْتِهَا فَتَرْحَبَ بِهِ وَ أَنْ تُقَدِّمَ إِلَيْهِ الطَّشْتَ وَ الْمَنْدِيلَ وَ أَنْ تُوضَّهَ وَ أَنْ لَا تَمْنَعَهُ نَفْسَهَا إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ مُسْتَدْرَكِ الْوَسَائِلِ وَ مُسْتَنْبِطِ الْمَسَائِلِ، ج۱۴، ص: ۲۵۴

از نبی اکرم ﷺ: حق مرد بر زن اینست که چراغ برایش برافروزد، و طعام خوب تهیه بیند، و تا در حیاط باستقبالش شتابد و باو خوش آمد گوید، و طشت و حوله آرد و دست او را بشوید و جز بواسطه علتی خود را از او منع ننماید

عَنِ الصَّادِقِ ﷺ قَالَ إِنْ قَوْمًا أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا رَأَيْنَا أَنْسَاءً يَسْجُدُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَوْ كُنْتُ أَمْرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج۳، ص: ۴۳۸

از امام صادق ﷺ: جمعی خدمت نبی اکرم ﷺ آمدند و گفتند: ما مردمی را می بینیم که به یک دیگر سجده می کنند، حضرت فرمود: اگر کسی را دستور میدادم که بکسی سجده کند، بزن می گفتم که شوهر را سجده نماید.

وَ قَالَ ﷺ لَوْ أَنَّ امْرَأَةً وَضَعَتْ أَحَدًا تَدْبِيرَهَا طَبِيخَةً وَ الْآخَرَ مَسْوِيَةً مَا أَدَّتْ حَقَّ زَوْجِهَا وَ لَوْ أَنَّهَا عَصَتْ مَعَ ذَلِكَ زَوْجَهَا طَرَفَهُ عَيْنِ أُلْفَيْتِ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ إِلَّا أَنْ تَتُوبَ وَ تَرْجِعَ مُسْتَدْرَكِ الْوَسَائِلِ وَ مُسْتَنْبِطِ الْمَسَائِلِ، ج۱۴، ص: ۲۵۷

پیامبر اکرم ﷺ فرمود: اگر زنی برای شوهر سینه و پستانها را بریان کند حق شوهر را ادا نکرده است و اگر با این همه یک لحظه نسبت به شوهر نافرمانی کند در درک اسفل جهنم جای گیرد مگر آن که توبه نماید و باز گردد.

وَ قَالَ ﷺ لَا تُؤَدِّي الْمَرْأَةُ حَقَّ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّى تُؤَدِّيَ حَقَّ زَوْجِهَا مُسْتَدْرَكِ الْوَسَائِلِ وَ مُسْتَنْبِطِ الْمَسَائِلِ، ج۱۴، ص: ۲۵۷

و پیامبر اکرم ﷺ فرمود: زن حق خداوند عز و جل را ادا نکرده تا حق شوهر را ادا کند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ كَتَبَ عَلَى الرَّجُلِ الْجِهَادَ وَ عَلَى النِّسَاءِ الْجِهَادَ فَجِهَادُ الرَّجُلِ أَنْ يَبْذُلَ مَالَهُ وَ دَمَهُ حَتَّى يُقْتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ جِهَادُ الْمَرْأَةِ أَنْ تُصْبِرَ عَلَى مَا تَرَى مِنْ أَدَى زَوْجِهَا وَ غَيْرَتِهِ مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج۳، ص: ۴۳۹

از امام باقر ﷺ: خداوند بر مردان و بر زنان هر دو جهاد نوشته است جهاد مرد بذل مال و جان است تا کشته شود و جهاد زن آنست که بر غیرت و ناراحتی های شوهر صبر کند.

وَ قَالَ ﷺ إِنْ النَّاجِي مِنَ الرَّجَالِ قَلِيلٌ وَ مِنَ النِّسَاءِ أَقْلٌ وَ أَقْلٌ وَسَائِلِ الشَّيْخَةِ، ج۲۰، ص: ۱۵۷

و امام صادق ﷺ فرمود: نجات یابندگان از مردها کم است و از زنها خیلی کمتر.

وَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ الْكَافِي (ط - الإسلاميه)، ج۵، ص: ۹

و در حدیث دیگر جِهَادِ زَنِ خُوبِ شُوهَرْدَارِي اسْت.

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع كَتَبَ اللَّهُ الْجِهَادَ عَلَى الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ فَجِهَادُ الرَّجُلِ بَدْلُ مَالِهِ وَ نَفْسِهِ حَتَّى يُقْتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ جِهَادُ الْمَرْأَةِ أَنْ نَضْبِرَ عَلَى مَا تَرَى مِنْ أَدَى زَوْجِهَا وَ غَيْرِ تَه. الكافي (ط - الإسلامية)، ج ٥، ص: ٩
وَ قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام أَيَّمَا امْرَأَةٍ بَاتَتْ وَ زَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ فِي حَقِّ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ٣، ص: ٤٣٩

و از امام صادق عليه السلام: هر زنی که شب کند و شوهر بر او بحق خشمگین باشد خداوند نماز او را قبول نکند تا از او خشنود گردد.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع أَيَّمَا امْرَأَةٍ بَاتَتْ وَ زَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ فِي حَقِّ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا وَ أَيَّمَا امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ مِنْ طَيِّبِهَا كَغَسَلِهَا مِنْ جَنَابَتِهَا. الكافي (ط - الإسلامية)، ج ٥، ص: ٥٠٧
وَ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَيَّمَا امْرَأَةٍ خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا بِغَيْرِ إِذْنِ زَوْجِهَا فَلَا نَفَقَةَ لَهَا حَتَّى تَرْجِعَ الْكَافِي (ط الإسلامية)، ج ٥، ص: ٥١٤

حضرت امام صادق عليه السلام فرمود: هر زنی که بی اجازه شوهر از خانه بیرون رود تا برگردد حق خرجی ندارد.

وَ قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام أَيَّمَا امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ يُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ مِنْ طَيِّبِهَا كَغَسَلِهَا مِنْ جَنَابَتِهَا الْكَافِي (ط - دارالحدیث)، ج ١١، ص: ١٦٢

و حضرت امام صادق عليه السلام فرمود: هر زنی که برای غیر شوهر عطر بزند خداوند نمازش را قبول نکند تا از آن غسل کند چنان که از جنابت غسل می کند.

وَ قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام أَيَّمَا امْرَأَةٍ وَضَعَتْ ثَوْبَهَا فِي غَيْرِ مَنْزِلِ زَوْجِهَا وَ بِغَيْرِ إِذْنِهِ لَمْ تَزَلْ فِي لَعْنَةِ اللَّهِ إِلَيَّ أَنْ تَرْجِعَ إِلَيَّ بَيْتِهَا مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ٣، ص: ٤٤٠

حضرت امام صادق عليه السلام: هر زنی که در غیر خانه شوهر بی اجازه او جامه از تن در آرد تا وقتی که بخانه باز گردد در لعنت خدا باشد.

وَ عَنْهُ عليه السلام قَالَ أَيَّمَا امْرَأَةٍ قَالَتْ لِزَوْجِهَا مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهَا الْوَافِي، ج ٢٢، ص: ٧٨١

و حضرت امام صادق عليه السلام: هر زنی که به شوهر بگوید: من از تو تا کنون خیر ندیده ام همه اعمالش باطل گردد.

وَ فِي رِوَايَةٍ عَنْ أَنَسِ قَالَ خَرَجَ رَجُلٌ غَارِيًّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ أَوْصَى امْرَأَتَهُ أَنْ لَا تَنْزِلَ مِنْ فَوْقِ بَيْتِهِ إِلَيَّ حِينَ يَتَقَدَّمُ وَ كَانَ وَالِدُهَا فِي السُّفْلِ فَاسْتَكَى فَأَرْسَلَتْ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ٦ تَخْبِرُهُ وَ تَسْتَأْمِرُهُ فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهَا أَنْ اتَّقِي اللَّهَ وَ أَطِيعِي زَوْجَكَ تَمَامَ الْخَبْرِ مُسْتَدْرَكُ الْوَسَائِلِ وَ مُسْتَنْبَطُ الْمَسَائِلِ، ج ١٤، ص: ٢٥٧

از انس: مردی بجهاد رفت و به زنش سفارش کرد که تا وقتی باز گردد از بالا خانه فرود نیاید، و پدر زن در طبقه پایین بود، پدر بیمار شد، زن بمحضر پیغمبر ﷺ فرستاد که از او اجازه گیرد نزد پدر رود، پیغمبر (ص) جواب فرستاد: از خدا بترس و از شوهر اطاعت کن (تا آخر خبر ...)

وَ عَنْهُ عليه السلام قَالَ إِنْ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ خَرَجَ فِي بَعْضِ حَوَائِجِهِ وَ عَهْدَ إِلَى امْرَأَتِهِ عَهْدًا أَنْ لَا تَخْرُجَ مِنْ بَيْتِهَا حَتَّى يَتَقَدَّمَ قَالَ وَ إِنْ أَبَاهَا مَرِضٌ فَبَعَثَتْ الْمَرْأَةُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ إِنْ زَوْجِي خَرَجَ وَ عَهْدَ إِلَيَّ أَنْ لَا أَخْرُجَ مِنْ بَيْتِي حَتَّى يَتَقَدَّمَ وَ إِنْ أَبِي مَرِضٌ أَفْتَأْمُرُنِي أَنْ أَعُوذَهُ فَقَالَ ص لَا اجْلِسِي فِي بَيْتِكَ وَ أَطِيعِي زَوْجَكَ قَالَ فَمَاتَ فَبَعَثَتْ إِلَيْهِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَبِي قَدْ مَاتَ فَتَأْمُرُنِي أَنْ أَحْضَرَهُ فَقَالَ ﷺ لَا اجْلِسِي فِي بَيْتِكَ وَ أَطِيعِي زَوْجَكَ قَالَ فَدُفِنَ

الرَّجُلُ فَبَعَثَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَدْ غَفَرَ لَكَ وَ لِأَيِّكِ بِطَاعَتِكَ لِرُؤُوحِكِ مستدرک الوسائل و مستنبط

المسائل، ج ۱۴، ص: ۲۵۸

و از آن حضرت: در زمان نبی اکرم ﷺ مردی برای کاری بیرون رفت و از همسرش پیمان گرفت که تا او باز گردد، از خانه بیرون نرود، پدر زن مریض شد و قاصدی خدمت پیغمبر ﷺ فرستاد که قصه را بحضرت باز گوید و از او اجازه خواهد که بیعت پدر رود، پیغمبر ﷺ اجازه نداد. و پیغام داد که در خانهات بنشین، و فرمان شوهر ببر، پدر مرد، زن از پیغمبر اجازه خواست بجنایه پدر حاضر شود، حضرت فرمود: در خانه بنشین و شوهر را اطاعت کن. مرد را دفن کردند، پیغمبر برای زن قاصدی فرستاد که خداوند متعال تو و پدرت را آمرزید بواسطه این اطاعت که از شوهر نمودی.

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص: ۵۵۵

پیغمبر ﷺ فرمود: بهترین شما آنست که برای خانواده خود بهتر باشد و من بهترین شما هستم برای اهل بیت و خانواده خود بهتر هستم.

۲- حقوق زن بر شوهر

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَوْصَانِي جِبْرِيلُ ﷺ بِالْمَرْأَةِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي طَلَاقَهَا إِلَّا مِنْ فَاحِشَةٍ

بَيِّنَةٍ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۱۶

از امام باقر ﷺ پیغمبر ﷺ فرمود: پیغمبر ﷺ مرا در باره زن چندان سفارش کرد تا جایی که گمان کردم که او را جز بواسطه فاحشه آشکار (زنا و بی عفتی علنی) طلاق نتوان داد.

و قَالَ ﷺ مَنْ أَحْتَمَلَ مِنْ امْرَأَتِهِ وَ لَوْ كَلِمَةً وَاحِدَةً أَعْتَقَ اللَّهُ رَقَبَتَهُ مِنَ النَّارِ وَ أُوجِبَ لَهُ الْجَنَّةُ وَ كَتَبَ لَهُ مِائَتِي أَلْفٍ حَسَنَةٍ وَ مَحَا عَنْهُ مِائَتِي أَلْفٍ سَيِّئَةٍ وَ رَفَعَ لَهُ مِائَتِي أَلْفٍ دَرَجَةٍ وَ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ عَلَى بَدَنِهِ عِبَادَةَ سَنَةٍ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ.

ص: ۲۱۶

و فرمود: هر کس حتی بر یک سخن ناگوار زن شکیبایی کند؛ خداوند او را از دوزخ رهایی بخشد و بهشت را برایش حتمی سازد، و ۲۰۰ هزار حسنه برایش بنویسد، و دویست هزار گناه از او محو نماید، و دویست هزار درجه بالایش برد، و بهر موی تنش عبادت سالی برایش بنویسد.

سَأَلَ إِسْحَاقُ بْنُ عَمَّارٍ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَنْ وَ يَكْسُو جَنَّتَهَا وَ إِنْ جَهَلَتْ غَفَرَ لَهَا إِنْ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ الرَّحْمَنِ ﷺ شَكَأَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ خَلْقَ سَارَةَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ مَثَلُ الْمَرْأَةِ مَثَلُ الضِّلَعِ إِنْ أَقْمَتَهُ انْكَسَرَ وَ إِنْ تَرَكْتَهُ اسْتَمْتَعْتَ بِهِ قُلْتُ مَنْ قَالَ هَذَا

فَغَضِبَ ثُمَّ قَالَ هَذَا وَ اللَّهُ قَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۱۶ من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص: ۴۴۰

اسحق بن عمار از امام ششم ﷺ پرسید حق زن بشوهر چیست؟ فرمود: شکمش را سیر کند، بدنش را بپوشد، و اگر جهالت کرد از او درگذرد. ابراهیم خلیل ﷺ بخداوند از تند خوئی ساره شکوه کرد، خداوند باو وحی فرمود: زن همانند استخوان دنده است اگر بخواهی راستش کنی می شکند و اگر با او همچنان مدارا نمایی از او بهره‌ور گردی، گفتم: این سخنان از کیست؟ حضرت خشمگین شد، و فرمود بخدا این سخن پیغمبر ﷺ است.

وَ عَنْهُ قَالَ كَانَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ امْرَأَةٌ وَ كَانَتْ تُؤْذِيهِ فَكَانَ يَغْفِرُ لَهَا من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص: ۴۴۱

و از آن: امام صادق ﷺ زنی داشت که او را اذیت می کرد، و امام از او در می گذشت.

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا مِنْ عَبْدٍ يَكْسِبُ ثُمَّ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالِهِ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ يُنْفِقُهُ عَلَى عِيَالِهِ سَبْعُمِائَةَ ضِعْفٍ
مكارم الأخلاق، ص: ۲۱۶

از پیغمبر ﷺ: هیچ بنده‌ای از کسب حلال برای عیالش خرج نمی‌کند مگر آنکه خداوند هر درمی را هفتصد برابر به او عطا نماید.

وَقَالَ ﷺ خَيْرُ الرَّجَالِ مِنْ أُمَّتِي الَّذِينَ لَا يَتَطَاوَلُونَ عَلَى أَهْلِيهِمْ وَ يَحْنُونَ عَلَيْهِمْ وَ لَا يَظْلِمُونَهُمْ ثُمَّ قَرَأَ الرَّجَالُ قَوْمُونَ
عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ الْآيَةَ مكارم الأخلاق، ص: ۲۱۶

و نیز پیامبر ﷺ فرمود: بهترین مردان امت من کسانی هستند که به اهل خانه خود تعدی روا ندارد، و بر آنها رحمت آرد و ستم نکند، بعد این آیه را خواند: «مردان بواسطه برتریهایی که خداوند به آنان داده بر زنان تفوق دارند» (سوره نساء- ۳۸).

عَنِ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ امْرَأَةٌ فَلَمْ يَكْسِبْهَا مَا يُوَارِي عَوْرَتَهَا وَ يُطْعِمُهَا مَا يُقِيمُ صُلْبَهَا كَانَ حَقًّا عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يُفَرِّقَ
بَيْنَهُمَا مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۴۱

از امام باقر علیه السلام: هر که همسر دارد و لباس و غذای ضروری او را ندهد بر امام لازم است که بینشان جدایی افکند.
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ مَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ قَالَ إِنْ أَنْفَقَ عَلَيْهَا مَا يُقِيمُ ظَهْرَهَا مَعَ كِسْوَةٍ
وَ إِلَّا فَرَّقَ بَيْنَهُمَا البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص: ۴۱۲

از امام ششم علیه السلام در باره آیه شریفه وارد است فرمود: «و هر کس قدرت دارد باید از آنچه خدا به او داده است انفاق نماید»
فرموده: مرد باید بزنی چندان نفقه و خرجی دهد که بتواند خود را اداره کند و گر نه بینشان جدایی افکنده شود.

وَ عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا » جَلَسَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَبْكِي وَ قَالَ
أَنَا قَدْ عَجَزْتُ عَنْ نَفْسِي كَلَّفْتُ أَهْلِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَسْبُكَ أَنْ تَأْمُرَهُمْ بِمَا تَأْمُرُ بِهِ نَفْسَكَ وَ تَنْهَاهُمْ عَمَّا تَنْهَى عَنْهُ
نَفْسَكَ تهذيب الأحكام (تحقیق خراسان)، ج ۶، ص: ۱۷۹

و از آن حضرت (ع): چون این آیه آمد: «ای مردم مؤمن خود و اهل بیت خود را از آتش بترسانید، و حفظ نمایید» (سوره تحریم- ۶)،
مردی مسلمان بگریه نشست، و گفت: من از خودم عاجزم، و تکلیف خانواده‌ام نیز بگردنم افتاد. پیغمبر ﷺ فرمود: همین کافست که آنها را به آنچه خودت را می‌خوانی امر نمایی و از آنچه خودت را باز می‌داری نهی کنی.

وَ عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنْ امْرَأَةٌ آتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِبَعْضِ الْحَاجَةِ فَقَالَ لَهَا لَعَلَّكَ مِنَ الْمُسَوِّفَاتِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا
الْمُسَوِّفَاتُ فَقَالَ الْمَرْأَةُ يَدْعُوهَا زَوْجُهَا لِبَعْضِ الْحَاجَةِ فَلَا تَزَالُ تَسْأَلُهُ حَتَّى تَنْقُضِيَ حَاجَةَ زَوْجِهَا فَيَنَامَ فَتَلِكِ لَا تَزَالُ
الْمَلَائِكَةُ تَلْعُنُهَا حَتَّى يَسْتَيْقِظَ زَوْجُهَا الْكَافِرِ (ط - الإسلامية)، ج ۵، ص: ۵۰۸

و از آن حضرت علیه السلام: زنی برای کاری خدمت پیغمبر ﷺ آمد. حضرت فرمود: گویا تو از تسویف دهندگانی، پرسید تسویف
دهنده کیست؟ فرمود: زنی که شوهر او را برای حاجتی صدا کند، و او همچنان شوهر را سر بگرداند تا وقت بگذرد و شوهر
بخواب رود، که چنین زنی را ملائکه لعنت کنند تا شوهر از خواب بر آید.

وَ عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْسَنَ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ زَوْجَتِهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ مَلَكَ نَاصِيَتَهَا وَ جَعَلَ الْقِيَمَ عَلَيْهَا مِنْ لَا
يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۴۳

و از آن حضرت علیه السلام خدای رحمت کند بنده‌ای را که رابطه میان خود و زنش را نیکو سازد، که خداوند عز و جل سرنوشت زن را بدست او داده و وی را قیم و اختیاردار او نموده.

و قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: عِيَالُ الرَّجُلِ أَسْرَاؤُهُ وَأَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَحْسَنُهُمْ صَنِيعًا إِلَى أَسْرَائِهِ وَسَائِلُ الشَّيْخَةِ، ج ۲، ص: ۱۷
از نبی اکرم ﷺ نقل است فرمودند عیال یک مرد اسیران اویند، و محبوبترین بندگان پیش خدا کسی است که به اسیرانش نیکوکارتر باشد.

و قَالَ الْكَاطِمُ رضی الله عنه إِنَّ عِيَالَ الرَّجُلِ أَسْرَاؤُهُ فَمَنْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ نِعْمَةً فَلْيُوسِّعْ عَلَى أَسْرَائِهِ فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ أَوْشَكَ أَنْ تَرْوَلَ عَنْهُ تِلْكَ النِّعْمَةُ الْأَمَلِيُّ (للصدوق)، النص، ص: ۴۴۲

از امام هفتم علیه السلام عیال یک مرد اسیران اویند، و هر که خداوند به او نعمتی دهد بر اسیرانش وسعت دهد، و گر نه ممکنست نعمت از دستش برود.

و قَالَتْ خَوْلَةُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِنِّي أَنْعَطَرُ لِرَوْجِي كَأَنِّي عَرُوسٌ أُزْفُ إِلَيْهِ فَاتِيهِ فِي لِحَافِهِ فَيُوَلِّي عَنِّي ثُمَّ آتِيهِ مِنْ قَبْلِ وَجْهِ فَيُوَلِّي عَنِّي فَأَرَاهُ قَدْ أَبْغَضَنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَاذَا تَأْمُرُنِي قَالَ ﷺ اتَّقِي اللَّهَ وَأَطِيعِي زَوْجَكَ قَالَتْ فَمَا حَقِّي عَلَيْهِ قَالَ ﷺ حَقُّكَ عَلَيْهِ أَنْ يُطْعِمَكَ مِمَّا يَأْكُلُ وَيَكْسُوكَ مِمَّا يَلْبَسُ وَلَا يَلْطِمُ وَلَا يَصِيحُ فِي وَجْهِكَ قَالَتْ فَمَا حَقُّهُ عَلَيَّ قَالَ ﷺ حَقُّهُ عَلَيْكَ أَنْ لَا تَخْرُجِي مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَلَا تَصُومِي نَطْوَعًا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَلَا تَتَصَدَّقِي مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَإِنْ دَعَاكَ عَلَى ظَهْرٍ فَتَبِّحِيهِ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۱۸

خوله ای (گروهی از زنان صحابی رسول اکرم راخوله می نامیدند) به نبی اکرم ﷺ عرضه داشت: من خود را برای شوهرم چون عروسی که بزفاف میرود معطر و آراسته میکنم، و به بسترش میروم و او بمن پشت میکند، دوباره بطرف صورت او میروم، باز بمن پشت میکند، بنظرم میرسد که از من ناراحت است، چه دستور میفرمائید؟ فرمود: از خدا بترس و از همسرت اطاعت کن. پرسید حق من بر گردن او چیست؟ فرمود: خوراک ترا از هر چه خود می خورد تأمین نماید و از آنچه می پوشد برای تو پوشاک بخرد، و سیلی بصورت تو نزند، و داد بسرت نکشد، پرسید: حق شوهر بر من چیست؟ فرمود: جز با اجازه او بیرون نروی، و روزه مستحبی بی اجازه او نگیری، و بی اجازه او از خانه اش صدقه ندهی، و اگر سوار مرکب باشی و ترا بخواند؛ اجابت کنی.

و قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّمَا الْمَرْأَةُ لُغْبَةٌ فَمَنْ اتَّخَذَهَا فَلْيَصْنُهَا النُّوَادِرُ (للراوندی)، ص: ۳۵

پیغمبر ﷺ فرمود: زن وسیله خوشی است، هر که زن می گیرد او را نگه دارد و ضایع مگذارد.

و قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام لِمُحَمَّدِ بْنِ الْحَنْفِيَّةِ يَا بَنِي إِذَا قَوِيَتْ فَأَقُوْ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَإِنْ ضَعُفَتْ فَأَضَعُ عَنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَمْلِكَ الْمَرْأَةَ مِنْ أَمْرِهَا مَا جَاوَزَ نَفْسَهَا فَافْعَلْ فَإِنَّهُ أَدْوَمُ لِحَمَالِهَا وَارْحَى لِبَالِهَا وَأَحْسَنُ لِحَالِهَا فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَكَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ فَدَارِهَا عَلَى كُلِّ حَالٍ وَأَحْسِنِ الصُّحْبَةَ لَهَا فَيَصْفُو عَيْشُكَ مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۵۵۱

و امیر مؤمنان علیه السلام به محمد بن حنفیه فرمود: پسرم اگر نیرومندی، بر طاعت حق نیرومند باش. و اگر ضعیفی بر گناه ضعیف باش، و اگر می توانی کاری کنی که زن جز به اندازه کار خود، شغلی نداشته باشد چنین کن، که برای حفظ جمالش بهتر، و برای جانش راحت تر، و آسانتر است، که زن گل است، و قهرمان نیست، و بهر حال باوی مدارا کن، و خوب مصاحبت کن تا عیش تو صافی و خوب و غیر مکدر باشد.

عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ فِي الضَّعِيفِينَ يَعْنِي الْيَتِيمَ (نخ المملوك) وَالْمَرْأَةَ الْفِصَالِ، ج ۱، ص: ۳۷

از امام صادق علیه السلام: از خدا بترسید در باره دو ضعیف: مملوک و زن.

اهمیت فرزند و وظائف پدر و مادر در قبال ایشان

عَنِ السَّكُونِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْوَلَدُ الصَّالِحُ رِيحَانَةٌ مِنْ رِيَاحِينَ الْجَنَّةِ الْكَافِي (ط - الإسلامية)، ج ۶، ص: ۳ پیغمبر ﷺ فرمود: فرزند خوب و صالح گلی از گل‌های بهشت است.

عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ مِيرَاثُ اللَّهِ مِنْ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ وَكَدُّ صَالِحٍ يَسْتَغْفِرُ لَهُ بِحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۰ امام صادق علیه السلام: میراثی که از بنده بخدا میرسد، بنده صالحی است که برای او استغفار کند.

وَعَنْهُ علیه السلام قَالَ الْبَنَاتُ حَسَنَاتٌ وَالْبُنُونَ نِعْمَةٌ فَالْحَسَنَاتُ يُثَابُ عَلَيْهَا وَالنِّعْمَةُ يُسْأَلُ عَنْهَا مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۸۱ و از آن حضرت: دختر حسنه و پسر نعمت است. حسنه ثواب دارد و نعمت سؤال و محاسبه.

وَبُشْرُ النَّبِيِّ ﷺ بِأَنَّهُ فَنظَرَ فِي وَجْهِ أَصْحَابِهِ فَرَأَى الْكِرَاهِيَةَ فِيهِمْ فَقَالَ مَا لَكُمْ رِيحَانَةٌ أَسْمَهَا وَرِزْقَهَا عَلَى اللَّهِ مُسْتَدْرِكُ الْهَوَائِلِ وَ مُسْتَنْبِطُ الْمَسَائِلِ، ج ۱۵، ص: ۱۱۷

به پیغمبر ﷺ بشارت دختری دادند، به اصحاب نگریست، آثار کراهت در چهره آن‌ها مشاهده کرد، فرمود: چه می‌شود شما را؟ گلی است که من می‌بویم و خدا روزی او را میدهد.

وَمِنَ الرَّوْضَةِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نِعْمَ الْوَلَدُ الْبَنَاتُ الْمُخَدَّرَاتُ مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ وَاحِدَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ سِتْرًا لَهُ مِنَ النَّارِ وَمَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ اثْنَتَانِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهِمَا الْجَنَّةَ وَإِنْ كُنَّ ثَلَاثًا أَوْ مِنْهُنَّ مِنَ الْأَخْوَاتِ وَضِعَ عَنْهُ الْجِهَادُ وَالصَّدَقَةُ مُسْتَدْرِكُ الْهَوَائِلِ وَ مُسْتَنْبِطُ الْمَسَائِلِ، ج ۱۵، ص: ۱۱۶

پیغمبر ﷺ فرمود: چه خوب فرزندانیند دختران پوشیده و پرده‌نشین، هر که یک دختر داشته باشد، خداوند او را همچون سپری از آتش برایش قرار میدهد، و هر که دوتا داشته باشد، خداوند او را بواسطه آنها به بهشت برد، و اگر سه تا داشته باشد، یا سه خواهر جهاد و صدقه (زکاة) از او برداشته است.

عَنْ حَذِيفَةَ الْيَمَانِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَيْرُ أَوْلَادِكُمْ الْبَنَاتُ يُرُؤُلَادِكُمْ الْبَنَاتُ بِحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۱ از حذیفه، پیغمبر ﷺ فرمود: بهترین فرزندان دختر است.

عَنِ الرَّضَا علیه السلام قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَرَادَ بَعْدَ خَيْرٍ لَمْ يُمْتْهُ حَتَّى يُرِيَهُ الْخَلْفَ مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۸۱ از امام رضا علیه السلام نقل است فرمودند: چون خدا خواهد به بنده‌ای خیری دهد، نمیرد تا فرزند خود را ببیند

وَرُوي أَنَّ مَنْ مَاتَ بِلَا خَلْفٍ فَكَأَنَّ لَمْ يَكُنْ فِي النَّاسِ وَمَنْ مَاتَ وَ لَهُ خَلْفٌ فَكَأَنَّ لَمْ يَمُتْ بِحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۱ و روایت است هر که بی‌اولاد بماند و بمیرد چنانست که در میان مردم نبوده، و هر که بمیرد و فرزندی بگذارد چنان است که نمرده.

عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَرْحَمُ الرَّجُلَ لَشِدَّةِ حُبِّهِ لَوْلَدِهِ وَقَالَ لَهُ عَمْرُ بْنُ زَيْدٍ إِنَّ لِي بَنَاتٍ فَقَالَ علیه السلام لَهُ لَعَلَّكَ تَتَمَنَّى مَوْتَهُنَّ أَمَا إِنَّكَ لَوْ تَمَنَيْتَ مَوْتَهُنَّ وَمَنْ لَمْ تُؤْجِرْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَقِيتَ رَبَّكَ حِينَ تَلْفَاهُ وَ أَنْتَ عَاصٍ مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه،

ج ۳، ص: ۴۸۲

از امام صادق (ع): خداوند به مردی که بفرزند خود محبت زیاد ورزد رحمت آرد. عمر بن یزید به حضرت عرضه داشت که: چند دختر دارم، فرمود گویا آرزوی مرگشان را می‌کشی؟ اگر چنین باشد و بمیرند هرگز در قیامت اجری نخواهی داشت، و با حالت عصیان خدا را ملاقات خواهی کرد.

و رُوِيَ عَنْ حَمْرَةَ بْنِ حُمْرَانَ بِإِسْنَادِهِ أَنَّهُ أَتَى رَجُلًا النَّبِيَّ ﷺ وَ عِنْدَهُ رَجُلٌ فَأَخْبَرَهُ بِمَوْلُودٍ لَهُ فَتَغَيَّرَ لَوْنُ الرَّجُلِ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ مَا لَكَ فَقَالَ خَيْرٌ قَالَ قُلْ قَالَ خَرَجْتُ وَالْمَرْأَةُ تَمَخُّضُ فَأَخْبِرْتُ أَنَّهَا وَلَدَتْ جَارِيَةً فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ الْأَرْضُ تُقْلَهُمَا وَالسَّمَاءُ تُظِلُّهُمَا وَاللَّهُ يَرْزُقُهَا وَ هِيَ رِيحَانَةٌ تَسْمَعُ نَمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ مَنْ كَانَتْ لَهُ ابْنَةٌ وَاحِدَةٌ فَهُوَ مَقْرُوحٌ وَ مَنْ كَانَتْ لَهُ ابْنَتَانِ فَيَا غَوْنَاهُ وَ مَنْ كَانَتْ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ وَضَعَهُ عَنِ الْجِهَادِ وَ كُلُّ مَكْرُوهٍ وَ مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْبَعُ بَنَاتٍ فَيَا عِبَادَ اللَّهِ أَعِينُوهُ يَا عِبَادَ اللَّهِ أَفْرِضُوهُ يَا عِبَادَ اللَّهِ ارْحَمُوهُ ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، النص، ص: ۲۰۲

روایت است که مردی خدمت نبی اکرم ﷺ آمد، و بمرد دیگری که خدمت حضرت نشسته بود، بشارت فرزندی داد، پیغمبر ﷺ فرمود: چه می‌شود ترا؟ مرد گفت خیر است، فرمود بگو چیست؟ مرد گفت، من از خانه که بیرون آمدم همسرم در دزایمان داشت، و خبر یافتم که دختر زاییده، حضرت فرمود: زمین او را می‌کشد، و آسمان بر او سایه می‌افکند، و خدا روزیش می‌دهد، و خود او گلی است که می‌بوئیش، و بعد رو باصحاب کرد و فرمود: هر که یک دختر دارد؛ او مجروح (یا در مشقت) است، و هر که دو دختر دارد، وای بر او، و هر که سه دختر دارد، از او جهاد برداشته است، و هر که چهار دختر دارد، ای بندگان خدا او را کمک کنید، باو قرض دهید، باو ترحم آرید.

و قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ عَالَ ثَلَاثَ بَنَاتٍ أَوْ ثَلَاثَ أَخَوَاتٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ اثْنَيْنِ قَالَ وَ اثْنَيْنِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ وَاحِدَةً قَالَ وَ وَاحِدَةً وَسَائِلُ الشَّيْخَةِ، ج۱، ص: ۳۶۸

و پیغمبر ﷺ فرمود: هر که سه دختر یا سه خواهر داشته باشد، بهشت بر او واجب شود، پرسیدند یا رسول الله (ص)! و نیز اگر کسی دو تا داشته باشد؟، فرمود: و اگر دو دختر هم داشته باشد. پرسیدند اگر چه یک دختر داشته باشد؟ فرمود اگر چه یک دختر داشته باشد.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ مَنْ سَعَادَةُ الرَّجُلِ أَنْ لَا تَحِيضَ ابْنَتُهُ فِي بَيْتِهِ وَسَائِلُ الشَّيْخَةِ، ج۲، ص: ۷۴

از نبی اکرم ﷺ: از سعادت مرد اینست که دخترش در خانه‌اش حیض نبیند.
عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ أَحَبُّوا الصَّبِيَّانَ وَ ارْحَمُوهُمُ فَإِذَا وَعَدْتُمُوهُمُ فَافْعَلُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَرَوْنَ إِلَّا أَنْكُمْ تَرُزُّوْنَهُمْ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۰

از نبی اکرم ﷺ: کودکان را دوست بدارید و بایشان ترحم کنید، و اگر بانها وعده‌ای دادید وفا نمایید، که جز شما برای خود روزی آوری نمی‌شناسند.

وَعَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ نَظَرَ إِلَى رَجُلٍ لَهُ ابْنَانِ فَقَبِلَ أَحَدَهُمَا وَ تَرَكَ الْآخَرَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ فَهَلَّا سَأَوْتِ بَيْنَهُمَا وَقَالَ ﷺ اَعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي السَّرِّ كَمَا تُحِبُّونَ أَنْ يَعْدِلُوا بَيْنَكُمْ فِي الْبُرِّ وَ اللَّطْفُ جَامِعُ أَحَادِيثِ الشَّيْخَةِ (للبروجردی)، ج۲، ص: ۸۷۲

و از آن حضرت ﷺ آمده است که: مردی را دید یکی از دو کودک خود را بوسید و دیگری را نبوسید، حضرت فرمود: چرا بین دو کودک خود مساوات نکردی؟ او فرمود: بین فرزندانان به عدالت رفتار کنید چنان که می‌خواهید بین شما عدالت باشد.

وَرَوَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَبَلَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ ﷺ فَقَالَ الْأَفْرَعُ بْنُ حَابِسٍ إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنَ الْأَوْلَادِ مَا قَبَلْتُ وَاحِدًا مِنْهُمْ فَقَالَ مَا عَلَيَّ إِنْ نَزَعَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِنْكَ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا بَهَارُ الْأَنْوَارِ (ط - بيروت)، ج ۱۰، ص: ۹۲

و روایت است که پیغمبر ﷺ حسنین را بوسید، افرح بن حابس گفت: من ده فرزند دارم و تا کنون هیچ کدام را نبوسیدم، حضرت فرمود: اگر خدا رحمت را از دل تو برداشته بمن چه مربوط است.

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ سَمُّوا أَوْلَادَكُمْ أَسْمَاءَ الْأَنْبِيَاءِ وَ أَحْسِنُ الْأَسْمَاءِ عَبْدُ اللَّهِ وَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بَهَارُ الْأَنْوَارِ (ط - بيروت)، ج ۱۰، ص:

۹۲

از نبی اکرم (ص): بر فرزندان خود نامهای پیامبران را بگذارید، و بهترین اسمها عبد الله و عبد الرحمن میباشد.

وَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ مِنْ حَقِّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ ثَلَاثَةٌ يُحَسِّنُ اسْمَهُ وَ يَعْلَمُهُ الْكِتَابَةَ وَ يُزَوِّجُهُ إِذَا بَلَغَ رِوَاةُ الْوَاعِظِينَ وَ بَصِيرَةَ

الْمُتَعِظِينَ (ط - القديمة)، ج ۲، ص: ۳۶۹

از نبی اکرم ﷺ نقل است فرمودند: از حقوق فرزند بر پدر این سه چیز است: نام خوب بر او بگذارد، و باو نوشتن پیاموزد، و چون بالغ شد برایش ازدواج کند

وَ قَالَ ﷺ قَبَلُوا أَوْلَادَكُمْ فَإِنَّ لَكُمْ بِكُلِّ قَبْلَةٍ دَرَجَةٌ فِي الْجَنَّةِ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ خَمْسُمِائَةٍ عَامِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۰

و فرمود: کودکان خود را ببوسید که بهر بوسه‌ای درجه‌ای در بهشت برای شما خواهد بود که هر درجه پانصد سال راه است.

عَنِ الرَّضَا ﷺ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ ﷺ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا مِنْ قَوْمٍ كَانَتْ لَهُمْ مَشُورَةٌ فَحَضَرَ مَعَهُمْ مِنْ اسْمِهِ مُحَمَّدٌ أَوْ

أَحْمَدُ فَأَدْخَلُوهُ فِي مَشُورَتِهِمْ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهُمْ صَحِيفَةُ الْإِمَامِ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ، ص: ۴۴

از حضرت رضا ﷺ پیغمبر ﷺ فرمود: هیچ قومی به مشورت نشینند که در میان آنها محمد ﷺ یا احمد نام باشد، مگر اینکه وی برای آنها مفید و خیر خواهد بود.

وَ قَالَ ﷺ يَلْزَمُ الْوَالِدِينَ مِنْ عُقُوقِ الْوَلَدِ مَا يَلْزَمُ الْوَلَدَ لِهَمَا مِنَ الْعُقُوقِ مَنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۸۳

و نیز فرمود: نظیر همان حقوقی که از پدر و مادر بر گردن فرزند ثابت است از فرزند بر گردن والدین نیز ثابت می‌باشد.

وَ قَالَ ﷺ وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ إِنْ الْعَاقَ لَوْالِدِيهِ مَا يَجِدُ رِيحَ الْجَنَّةِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۰

و نیز فرمود: قسم به آنکه مرا به حق برانگیخت، فرزندی که عاق والدین باشد بوی بهشت را نخواهد شنید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ قَبْلَةُ الْوَلَدِ رَحْمَةٌ وَ قَبْلَةُ الْمَرْأَةِ شَهْوَةٌ وَ قَبْلَةُ الْوَالِدِينَ عِبَادَةٌ وَ قَبْلَةُ الرَّجُلِ أَحَاهُ دِينَ وَ زَادَ عَنْهُ

الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ وَ قَبْلَةُ الْإِمَامِ الْعَادِلِ طَاعَةٌ بَهَارُ الْأَنْوَارِ (ط - بيروت)، ج ۱۰، ص: ۹۳

امیر مؤمنان ﷺ فرمود: بوسیدن فرزند رحمت است، و بوسیدن همسر (زن) شهوت است، و بوس والدین عبادت است، و بوسیدن مرد برادر مؤمنش را دین است، و حسن بصری باین روایت این جمله را اضافه کرده: بوسیدن امام عادل طاعت است.

عَنِ الصَّادِقِ ﷺ قَالَ بَرُّ الرَّجُلِ بَوَاكِدِهِ بَرُّهُ بِوَالِدَيْهِ الْوَاقِفِ، ج ۲۳، ص: ۱۳۸۸

از امام صادق ﷺ وارد است فرمودند نیکی مرد بفرزندش نیکی به والدین اوست.

عَنْ رِفَاعَةَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ ﷺ عَنِ الرَّجُلِ يَكُونُ لَهُ بَنُونَ وَ أُمَّهَاتُ لَيْسَتْ بِوَاحِدَةٍ أَيْفَضَلُ أَحَدَهُمْ عَلَى الْآخِرِ قَالَ ﷺ نَعَمْ

لَا بَأْسَ بِهِ قَدْ كَانَ أَبِي ﷺ يُفَضِّلُنِي عَلَى أَخِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ مَنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۸۳

رفاعه گوید: از حضرت موسی بن جعفر علیه السلام سؤال کردم در باره مردی که فرزندان دارد، و مادرشان یکی نیست، آیا میتواند یکی از آن‌ها را بر دیگری برتری دهد؟ فرمود: آری، اشکالی ندارد، پدرم مرا بر برادرم عبد الله برتری میداد.

عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ مَنْ نِعِمَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى الرَّجُلِ أَنْ يُشْبِهَهُ وَكَدَّهُ رَوْضَةَ الْمُتَّقِينَ فِي شَرْمٍ مِنْ لَا يَحْضِرُهُ الْفَقِيهَ (ط - القديمة)، ج ۸، ص: ۵۹۹

از امام صادق علیه السلام یکی از نعمت‌های خداوند عز و جل بر مرد اینست که فرزندش شبیه او باشد.

وَعَنْهُ علیه السلام قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ خَلْقًا جَمَعَ كُلَّ صُورَةٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَ آدَمَ ثُمَّ خَلَقَهُ عَلَى صُورَةِ إِخْدَاهُنَّ فَلَا يَقُولَنَّ أَحَدٌ لَوْ كَدَّهُ هَذَا لَا يُشْبِهُنِي وَلَا يُشْبِهُ شَيْئًا مِنْ آبَائِي تَفْسِيرُ الصَّافِي، ج ۱، ص: ۳۱۶

و از آن حضرت علیه السلام خداوند متعال اگر بخواهد کسی را خلق کند، همه صورتهایی که بین او و بین آدم است جمع میکند، بعد او را بر صورت یکی از آنها خلق میکند پس هیچ کس بفرزندش نگوید، که این شبیه من و شبیه آباء و اجداد من نیست.

وَسَأَلَ رَجُلٌ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ مَا لَنَا نَجِدُ بِأَوْلَادِنَا مَا لَا يَجِدُونَ بِنَا قَالَ لِأَنَّهُمْ مِنْكُمْ وَ لَسْتُمْ مِنْهُمْ بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۳

مردی از پیغمبر صلی الله علیه و آله پرسید: چرا در اولاد خود چیزهایی می‌بینیم که در خود نمی‌بینیم؟ فرمود: زیرا آنان از شما هستند، و شما از ایشان نیستید.

وَقِيلَ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیه السلام أَنْتَ أَبَرُّ النَّاسِ بِأُمَّكَ وَ لَا تَرَاكَ تَأْكُلُ مَعَهَا قَالَ أَخَافُ أَنْ تَسْبِقَ يَدِي إِلَيَّ مَا سَبَقَتْ عَيْنَهَا إِلَيْهِ فَأَكُونُ قَدْ عَقَقْتُهَا وسائل الشيعة، ج ۲۴، ص: ۲۶۴

و به حضرت زین العابدین علیه السلام عرضه داشتند که: تو از هر کس بمادر نیکوتری پس چرا دیده نشده که با او در یک سفره غذا بخوری؟ فرمود: میترسم دستم به لقمه‌ای برود که چشم مادر بآن بوده و عاق او شوم.

عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ هُنَّا رَجُلًا أَصَابَ ابْنًا فَقَالَ أَهْنُكَ الْفَارِسِ فَقَالَ لَهُ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ علیه السلام مَا أَعْلَمَكَ أَنْ يَكُونَ فَارِسًا أَوْ رَجُلًا فَقَالَ لَهُ جَعَلَتْ فِدَاكَ فَمَا ذَا أَقُولُ قَالَ تَقُولُ شَكَرْتَ الْوَاهِبَ وَ بَوْرِكَ لَكَ فِي الْمَوْهُوبِ وَ بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ رَزَقْتَ بَرَّهُ مكارم الأخلاق، ص: ۲۲۱

و از امام صادق علیه السلام مردی خواست بدیگری برای تازه مولودش تبریک گوید بوی گفت: این سوار (عرب القابی را بر فرزند می‌نهاد برای تفأل که هم چنان شود) را بتو تبریک می‌گویم، حضرت حسن (ع) شنید و بوی گفت: از کجا میدانی که سواره خواهد شد یا پیاده؟ مرد گفت پس چه بگویم فدایت شوم؟ فرمود: بگو: به سپاس خداوندی که بخشنده این فرزند به تست موفق باشی، و فرزند نیز بر تو مبارک باشد و به رشد نائل آید و وسیله خیر تو گردد.

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِرَجُلٍ رَأَى مَعَهُ صَبِيًّا مِنْ هَذَا قَالَ ابْنِي قَالَ مَتَّعَكَ اللَّهُ بِهِ أَمَا لَوْ قُلْتَ بَارَكَ اللَّهُ فِيهِ لَكَ لَقَدَّمْتَهُ جَاعِعًا أَحَادِيثُ الشَّيْخَةِ (للبروجردی)، ج ۲۶، ص: ۶۳۰

و پیغمبر صلی الله علیه و آله به مردی که همراه کودکش بود، فرمود: این کیست؟ گفت فرزندم فرمود: خداوند ترا از او بهره دهد، اگر میگفتم بارک الله از این فرزند بتو؛ او را بر تو مقدم داشته بودم.

وَ مِنْ كِتَابِ نَوَادِرِ الْحِكْمَةِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَاشْتَرَى نُحْفَةً فَحَمَلَهَا إِلَيَّ عِيَالِهِ كَانَ كَحَامِلِ صَدَقَةٍ إِلَى قَوْمٍ مَحَاوِجٍ وَ لَيُبَدَأُ بِاللَّيِّنَاتِ قَبْلَ الذُّكُورِ فَإِنَّهُ مِنْ فَرَحِ ابْنَتِهِ فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ رَقَبَةً مِنْ وُلْدِ

إِسْمَاعِيلَ وَمَنْ أَقْرَبَ عَيْنَ ابْنِ فَكَأَنَّمَا بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ مَنْ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ جَنَّاتِ النَّعِيمِ (الأنعام) (للصدوق).

النص، ص: ۵۷۷

از ابن عباس (ره)، پیغمبر ﷺ فرمود: هر که از بازار چیزی برای خانه بخرد و برای عیالش ببرد، چنانست که برای مستمندان صدقه برده است، و اول بدختران و زنان بدهد، که هر کس دخترش را خوشحال کند چنانست که برده‌ای از خاندان اسماعیل آزاد کرده، و هر که پسرش را شاد سازد چنان است که از خوف خدا گریسته و هر که از خشیه و خوف خدا بگرید به بهشت در آید.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ فَضَالَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ أَوْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِذَا بَلَغَ الْعُلَامُ ثَلَاثَ سِنِينَ فَقُلْ لَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ يَتْرُكُ حَتَّى يَبْلُغَ ثَلَاثَ سِنِينَ وَ سَبْعَةَ أَشْهُرٍ وَ عَشْرِينَ يَوْمًا ثُمَّ يُقَالُ لَهُ قُلْ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَ يَتْرُكُ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ أَرْبَعُ سِنِينَ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ قُلْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ يَتْرُكُ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ خَمْسُ سِنِينَ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ أَيُّهُمَا يَمِينُكَ وَ أَيُّهُمَا شِمَالُكَ فَإِذَا عَرَفَ ذَلِكَ حَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى الْقِبْلَةِ وَ يُقَالُ لَهُ اسْجُدْ ثُمَّ يَتْرُكُ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ سِتُّ سِنِينَ فَإِذَا تَمَّ لَهُ سِتُّ سِنِينَ قِيلَ لَهُ صَلِّ وَ عَلِّمِ الرُّكُوعَ وَ السُّجُودَ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ سَبْعُ سِنِينَ فَإِذَا تَمَّ لَهُ سَبْعُ سِنِينَ قِيلَ لَهُ اغْسِلْ وَجْهَكَ وَ كَفَيْكَ فَإِذَا غَسَلَهَا قِيلَ لَهُ صَلِّ ثُمَّ يَتْرُكُ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ تِسْعُ سِنِينَ فَإِذَا تَمَّتْ لَهُ عَلِيمُ الوُضُوءِ وَ ضَرْبَ عَلَيْهِ وَ أَمَرَ بِالصَّلَاةِ وَ ضَرْبَ عَلَيْهَا فَإِذَا تَعَلَّمَ الوُضُوءَ وَ الصَّلَاةَ غَفَرَ اللَّهُ لِوَالِدَيْهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج۱، ص: ۲۸۱

از امام پنجم یا ششم علیهما السلام: چون کودک سه ساله شود هفت بار باو بگو بخوان «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» بعد، واگذارش تا به سن سه سال و هفت ماه و بیست روز رسد، هفت بار باو بگویند: بگو «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ»، و دیگر تا چهار سالگی او را واگذار، و چون چهار سالش تمام شد هفت بار بگویند: «صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ» و ولش کنید تا پنج سالگی باو گفته شود دست راست و چپ کدامست؟ وقتی فهمید، رو بقبله واداشته شود، و سجده کند، و باز واگذارش کنید تا ۶ سالگی چون شش ساله شد رکوع و سجود آموزد تا هفت ساله شود، در این سن دستور دهند تا دست و صورت را بشوید وضو بگیرد، بعد بنمازش وادارند، و چون نه ساله گردد، وضوء یادش دهند و اگر ترک کرد تنبیه گردد و به صلاه فرمانش دهند، و بر ترک آن تنبیهش کنند. و چون نماز و وضوء فرا گیرد، و والدینش آمرزیده شوند ان شاء الله.

مِنْ كِتَابِ الْمُحَاسِنِ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ مِنْ سَعَادَةِ الرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ الْوَالِدُ يُعْرِفُ بِشِبْهِهِ وَ خَلْقِهِ وَ خُلُقِهِ وَ شَمَائِلِهِ بِنَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بيروت)، ج۱، ص: ۹۵

از امام صادق عليه السلام: از سعادت مرد اینست که فرزندش به شباهت، و شکل و اخلاق او شناخته شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَى الرَّجُلِ أَنْ يُشْبِهَهُ وَ لَدُهُ الْوَالِدُ (للراوندي)، ص: ۵ ---- الكافي (ط - الإسلامية)، ج۶، ص: ۴ پیغمبر ﷺ فرمود: یکی از نعمت‌های خدا بر مرد اینست که فرزندش شبیه خودش باشد.

عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ سَعِدَ امْرُؤٌ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرَى خَلْفَهُ مِنْ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ هَا وَ قَدْ أَرَانِي اللَّهُ خَلْفِي مِنْ نَفْسِي وَ أَشَارَ إِلَيَّ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام بِنَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بيروت)، ج۱، ص: ۹۵

از موسی بن جعفر عليه السلام: پدرم می گفت، سعادتمند است مردی که نمیرد تا فرزند خود را ببیند، سپس به حضرت رضا عليه السلام اشاره کرد و فرمود: خداوند فرزندم را بمن نشان داد.

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ دَعِ ابْنَكَ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ يُودَّبُ سَبْعًا وَ الزِّمَّهُ نَفْسَكَ سَبْعَ سِنِينَ فَإِنْ فَلَاحٌ وَ إِلَّا فَلَا خَيْرَ فِيهِ بِحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بيروت)، ج ۱۰، ص: ۹۵

از امام صادق عليه السلام: کودک را تا ۷ سال بازی واگذار، و هفت سال دیگر تربیتش کن، و هفت سال دیگر همراه خود ببر، اگر خوب شد که شده و گر نه دیگر امید خوبی نیست.

مِنْ كِتَابِ الْمَحَاسِنِ عَنْهُ عليه السلام قَالَ أَحْمِلْ صَبِيَّكَ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَيْهِ سِتُّ سِنِينَ ثُمَّ أَدِّبْهُ فِي الْكِتَابِ سِتَّ سِنِينَ ثُمَّ ضُمَّهُ إِلَيْكَ سَبْعَ سِنِينَ فَأَدِّبْهُ بِأَدَبِكَ فَإِنْ قَبِلَ وَ صَلَحَ وَ إِلَّا فَخَلَّ عَنْهُ وَ سَائِلِ الشَّيْخَةِ، ج ۲۱، ص: ۴۷۶

از آن حضرت عليه السلام: فرزندت را تا شش سال رها کن، و ۶ سال به کتاب تربیتش کن، بعد هفت سال با خود همراه ببر و ادب یادش ده، اگر قبول ادب کرد و صالح شد که خوب و گر نه بخودش واگذار.

وَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله الْوَلَدُ سَيِّدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ عَبْدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ وَزِيرٌ سَبْعَ سِنِينَ فَإِنْ رَضِيَ أَخْلَاقَهُ لِأَخْدَى وَ عَشْرِينَ وَ إِلَّا فَاضْرِبْ عَلَى جَنْبِهِ فَقَدْ أَعْذَرْتَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى وَ سَائِلِ الشَّيْخَةِ، ج ۲۱، ص: ۴۷۶

پیغمبر صلى الله عليه وآله فرمود: فرزند تا هفت سال حاکم است (یعنی آزاد) و تا هفت سال بنده است (یعنی باید کاملاً تحت تربیت باشد)، و هفت ساله سوم وزیر است (باید مورد مشورت قرار گیرد)، اگر در ۲۱ سالگی اخلاقی رضایت بخش شد، که بهتر و گر نه تپپائی باو بزن که در نزد خدا معذوری.

وَ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله أَنَّهُ قَالَ لَأَنْ يُودَّبَ أَحَدُكُمْ وَلَدَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَتَّصِدَّقَ بِنِصْفِ صَاعٍ كُلَّ يَوْمٍ جَامِعِ أَحَادِيثِ الشَّيْخَةِ (للبروجردی)، ج ۲۶، ص: ۸۵۰

و از حضرت رسول صلى الله عليه وآله است که: اگر کسی به تربیت فرزندش نپردازد بهتر است که نیم من نان هر روز صدقه دهد.

وَ عَنْهُ صلى الله عليه وآله قَالَ أَكْرَمُوا أَوْلَادَكُمْ وَ أَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ يُعْفَرُ لَكُمْ عَوَالِي اللَّيَالِي الْعَزِيزِيَّةِ فِي الْأَحَادِيثِ الدِّينِيَّةِ، ج ۱، ص: ۲۵۴--بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ۱۰، ص: ۹۵ --مكارم الأخلاق، ص: ۲۲۳

و از پیغمبر صلى الله عليه وآله فرزندانتان را گرامی دارید، و خوب تربیت کنید، تا خداوند شما را بیامرزد.

مِنْ عِيُونِ الْأَخْبَارِ عَنِ الرَّضَا عليه السلام قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله اغْسِلُوا صَبْيَانَكُمْ مِنَ الْغَمْرِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَشُمُّ الْغَمْرَ فَيَنْزِعُ الصَّبِيَّ فِي رُقَادِهِ وَ يَتَأَدَّى بِهِ الْكُتَابَانَ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۳--تحف العقول، النص، ص: ۱۲۱

از حضرت رضا عليه السلام: پیغمبر اکرم صلى الله عليه وآله فرمود: کودکانتان را از کثافات بشوئید، که شیطان آنها را می بوید و کودک به فریاد و فغان آید و موجب ایداء فرشتگان موکل گردد.

وَ عَنِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ قَالَ يُرْحَى الصَّبِيُّ (فِي مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ «يُرْحَى الصَّبِيُّ سَبْعًا» وَ كَذَا فِي الْبَحَارِ) سَبْعًا وَ يُودَّبُ سَبْعًا وَ يُسْتَخْدَمُ سَبْعًا وَ يَنْتَهَى طَوْلُهُ فِي ثَلَاثٍ وَ عَشْرِينَ وَ عَقْلُهُ فِي خَمْسٍ وَ ثَلَاثِينَ وَ مَا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ فَبِالتَّجَارِبِ مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص: ۴۹۳

از امیر مؤمنان عليه السلام: کودک تا شش سال آزاد است و باید باو آسان گرفته شود، و هفت سال تحت تربیت قرار گیرد، و هفت سال بکار گمارده شود و طول قامتش در ۲۳ سالگی و عقلش در ۳۵ سالگی کامل شود، و بعد از این آنچه بدست آرد با تجربه است.

عَنِ الْبَاقِرِ عليه السلام قَالَ يَفْرَقُ بَيْنَ الْعُلَمَانَ وَ النِّسَاءِ فِي الْمَضَاجِعِ إِذَا بَلَغُوا عَشْرَ سِنِينَ مَرَاةَ الْعُقُولِ فِي شَرْحِ أَخْبَارِ آلِ الرَّسُولِ، ج ۲۱، ص:

از امام پنجم علیه السلام: دختر و پسر چون ۱۰ ساله شوند باید بسترشان جدا شود.

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَوَفَّوْا عَلَيَّ أَوْلَادِكُمْ مِنْ لَبَنِ الْبَعِيَّةِ وَالْمَجْنُونَةِ فَإِنَّ اللَّبْنَ يُعْدِي مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۳

از نبی اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): کودکان را از شیر زنان زناکار و دیوانه نگهدارید، که شیر اثر دارد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَام قَالَ إِذَا نَظَرْتَ إِلَى الْغُلَامِ فَرَأَيْتَهُ حُلُوَ الْعَيْنَيْنِ عَرِيضَ الْجَبْهِهِ نَامِيَ الْوَجْتَيْنِ سَلِيمَ الْهَيْئَةِ مُسْتَرَحِيَّ الْغَزْلَةِ فَارْجُهُ لِكُلِّ خَيْرٍ وَبَرَكَهٍ وَإِنْ رَأَيْتَهُ غَائِرَ الْعَيْنَيْنِ ضَيِّقَ الْجَبْهِهِ نَاتِيَّ الْوَجْتَيْنِ مُحَدَّدَ الْأَرْئَبَةِ كَأَنَّمَا جَبِيْنُهُ صَلَابَةٌ فَلَا تَرْجُهُ بِحَارِ الْأَنْوَارِ (ط - بیروت)، ج ۱۰، ص: ۹۶

از امیر مؤمنان علیه السلام چون کودکی را دیدید که شیرین چشم، و دارای پیشانی عریض، و گونه‌های گلگون، قامتی سالم، چابک، باشد امید هر خوبی و میمنت از وی داشته باشید، و اگر دارای چشمانی فرو رفته و پیشانی کوتاه و تنگ و بینی بر آمده و نوک تیز که در پیشانی‌ش شبه برآمدگی باشد باو امیدی نداشته باشید.

عَنِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَام قَالَ يَزِيدُ الصَّبِيُّ فِي كُلِّ سَنَةٍ أَرْبَعٌ أَصَابِعَ بِأَصَابِعِهِ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۳

از امام ششم علیه السلام: کودک در هر سال بقدر چهار انگشت خود بلند شود.

وَعَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّبِيُّ وَالصَّبِيَّةُ وَالصَّبِيُّ وَالصَّبِيَّةُ وَالصَّبِيُّ يُفَرِّقُ بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ لِعَشْرِ سِنِينَ مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيهَ، ج ۳، ص: ۴۳۶

و از آن حضرت علیه السلام پیغمبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: باید بستر دو پسر و دو دختر و پسر و دختر در ده سالگی جدا شود.

وَعَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَام قَالَ إِذَا بَلَغَتِ الْجَارِيَةُ سِتَّ سِنِينَ فَلَا تُقْبَلُهَا وَالْغُلَامُ لَا يُقْبَلُ الْمَرْأَةَ إِذَا جَاوَزَ سَبْعَ سِنِينَ جَامِعَ أَحَادِيثِ الشَّيْخَةِ (للبروجردی)، ج ۲۵، ص: ۲۴۶

و از آن حضرت علیه السلام: چون دختر به شش سالگی رسد، دیگر او را نبوسید، و زن پسرش را پس از هفت سالگی نبوسد.

وَعَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَام قَالَ قَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَام مُبَاشَرَةَ الْمَرْأَةِ ابْنَتَهَا إِذَا بَلَغَتْ سِتَّ سِنِينَ شَعْبُهُ مِنَ الزُّنَا مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيهَ، ج ۳، ص: ۴۳۶

و از آن حضرت علیه السلام وارد است فرمود: مباشرت زن با دختر شش ساله‌اش شعبه‌ای از زنا است.

سَأَلَهُ عَلَيْهِ السَّلَام أَحْمَدُ بْنُ النُّعْمَانِ فَقَالَ عِنْدِي جُوَيْرِيَةٌ لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهَا رَحِمٌ وَ لَهَا سِتُّ سِنِينَ قَالَ فَلَا تُضَعُّهَا فِي حَجْرِكَ وَ لَا تُقْبَلُهَا رَوْضَةُ الْمُتَّقِينَ فِي شَرْحِ مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيهَ (ط - القديمة)، ج ۸، ص: ۳۴۶

و احمد بن نعمان از آن حضرت علیه السلام پرسید: دختری شش ساله پیش من است که با او خویشی و محرمی ندارم، فرمود: بدامنت منشان و او را مبوس.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَّقُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي الْمَضَاجِعِ إِذَا بَلَغُوا سَبْعَ سِنِينَ جَامِعَ أَحَادِيثِ الشَّيْخَةِ (للبروجردی)، ج ۲۵، ص: ۷۴۰--- مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ، ص: ۲۲۳

از پیغمبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وارد است فرمود: کودکان را چون هفت ساله شدند، از هم جدا بخوابانید، و روایت است که باید بستر کودکان در شش سالگی جدا باشد.

والحمد لله اولاً و آخراً